

TRANSPORT EKSPEDITSIYASI SHARTNOMASIDA EKSPEDITORNING FAOLIYATI

Dilmurodova Malika Bekmurod qizi
Toshkent Davlat Transport Universiteti
Iqtisodiyot fakulteti, Yu-5 guruh 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola transport ekspeditsiyasi shartnomasi, shartnomaning tomonlari, vazifa va majburiyatlari, ekspeditorlik faoliyati, shartnoma shakli, shartnoma shartlarining bajarilmaganligi yuzasidan javobgarlik doirasi belgilangan.

Kalit so'zlar: ekspeditor, ekspeditorlik faoliyati, yuklarni tashish, tashishni amalga oshirish, O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi, Transport-ekspeditorlik korxonalari to'g'risidagi Nizom.

Аннотация: В данной статье определяются договор транспортно-экспедиционной экспедиции, стороны договора, задачи и обязанности, экспедиторская деятельность, форма договора, а также объем ответственности за неисполнение условий договора.

Ключевые слова: экспедитор, экспедиторская деятельность, грузоперевозки, осуществление перевозок, Гражданский кодекс Республики Узбекистан, Положение о транспортно-экспедиторских предприятиях.

Annotation: This article defines the transport forwarding contract, the parties to the contract, tasks and obligations, forwarding activities, the form of the contract, and the scope of responsibility for non-fulfillment of the terms of the contract.

Key words: freight forwarder, freight forwarder activity, cargo transportation, transportation implementation, Civil Code of the Republic of Uzbekistan, Regulation on transport-forwarding enterprises.

Yuklarni tashishga oid xizmatlarni bajarish yoki bajarishni tashkil qilish bilan bog'liq faoliyat transport ekspeditsiyasi shartnomasining predmeti hisoblanadi. Kelishilgan shartnomaga asosan, ekspeditor mijoz yuk tashish bilan bog'liq xizmatlarni bajarish majburiyatini oladi.

Ekspeditor - transport ekspeditsiyasi shartnomasi tomoni - tovarlarni tashishni tashkil etish bilan shug'ullanuvchi yuridik shaxs, bunda u temiryo'l, suv, avtomobil transportida yuklarni tashish, shuningdek, yuklarni, tavakkalchiliklarni, transport vositalarini sug'urtalash, yuklar va hujjatlarni rasmiylashtirish, joylashtirish, saqlash, ishlov berish, deklaratsiyalash va bojxona tartibotlari, transport ekspeditorlik xizmatini ko'rsatish shartnomasida nazarda tutilgan boshqa xizmatlar ko'rsatish bo'yicha keng va turli ishlar kompleksini bajaradi, shuningdek, ushbu tashishlarni amalga oshirish ustidan nazoratni ta'minlaydi va mijozning transport korxonalari oldidagi manfaatlarini himoya qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksiga asosan, ekspeditorlik shartnomasi haq evaziga tuziladigan shartnomalardan biri hisoblanadi. Shartnomaga asosan, xizmatlar

asosiy, ya'ni yuklarni tashishni tashkil etish bilan bevosita bog'liq bo'lgan va qo'shimcha xizmatlarga bo'lish mumkin. Shuningdek, ekspeditor transport ekspeditsiyasi shartnomasi bo'yicha eksport yoki import uchun talab qilinadigan hujjatlarni olish, bojxona, yig'imlar va boshqa harajatlarni to'lash, yukni saqlash kabi qo'shimcha xizmatlarni ko'rsatish mumkin. Shuningdk, yukni yetkazib berish bilan bog'liq boshqa xizmatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

Transport-ekspeditorlik korxonalari to'g'risidagi Nizomga ko'ra, Transport-ekspeditorlik faoliyati - transport-ekspeditorlik korxonasi tomonidan amalga oshiriladigan transport-ekspeditorlik xizmatlarini bajarishga doir faoliyat. Transport-ekspeditsiya xizmati ko'rsatishda bajariladigan operatsiyalar bir qator qo'shimcha ishlarni amalga oshirish uchun zarur. Jumladan, yukni tashish uchun tayyorlash - idishlarga joylash, markirovkalash, yo'nalish bo'yicha kichik guruhlariga ajratish; yukni qabul qilish va uni harakatdagi tarkibga ortish; yukni kuzatib borish va tashish jarayonida yuk sifati va miqdori saqlanishini ta'minlash; yukni belgilangan punktda transport vositasidan tushirish va yukni qabul qiluvchiga og'irlik yoki hajm birligi bo'yicha topshirish (to'g'ridan to'g'ri tashishda) yoki yukni boshqa turdagi transport vositasiga topshirish (aralash tashishda); tovar-transport hujjatlarini rasmiylashtirish. Bu ishlarni transport-ekspeditsiya xizmati ko'rsatuvchi korxona tomonidan amalga oshirilishi yuk egalari ulaming ish faoliyati bilan bevosita bog'liq bo'lmagan transport jarayonini tashkil etish ishidan ozod qiladi.

Tashishni amalga oshirish yuk jo'natuvchidan yukni qabul qilish va yukni qabul qiluvchilarga topshirish bo'yicha bajariladigan operatsiyalar bilan bog'liq. Tashish uchun buyurtma yukni tashish uchun qabul qilish va topshirish hujjatlari asosida rasmiylashtiriladi. Shartnomaga qo'shimcha ravishda (transport vositasi va mijoz uchun zarur bo'lgan) yuk tashishning oylik rejasi tuziladi. Yuk tashish shartnoma asosida yoki bir martalik (rejadan tashqari) buyurtma asosida amalga oshirilishidan qat'i nazar mijoz belgilagan tartibda (1-2 kun oldin) buyurtma beradi. Buyurtma tezkor rejalashtirishda hujjat bo'lib xizmat qiladi.

Yuk tashish markazlashtirilgan usulda tashkil etilganda shartnomaga binoan yukni avtomobil haydovchisi qabul qilib oladi, markazlashtirilmagan usulda yuk tashishda esa - mijoz vakili (ekspeditor) qabul qiladi. Tashish uchun mo'ljallangan yuklarni yuk egalari tashishga topshirish uchun oldindan tayyorlab qo'yadi. Idishlarga joylab tashiladigan yuklar yuk turiga mos keluvchi soz holdagi taralarga joylanishi lozim. Tarozida tortib olinishi lozim bo'lgan yuklar og'irligi bo'yicha qabul qilinadi. Yuk o'rami soni yoki o'lchami bo'yicha tashishga taqdim etiladigan yuklar sanash asosida yoki transport vositasini to'la yuklanishni aniqlash uchun o'lchab qabul qilinadi. Yuk qiymatini e'lon qilish. Yukning buzilishi yoki isrof qilinishida transport korxonasining m oddiy javobgarligini aniqlab qo'yish uchun yukning qiymati e'lon qilinadi, bu qiymat davlat narxi yoki tovar-transport hujjatida ko'rsatilgan mahsulot qiymatidan ortiq bo'lmasligi lozim. Qimmatbaho bo'lmagan yuklar (qum, shag'al, qum tuproq, maydalangan tosh va shu kabilar)ni qiymati e'lon qilinmaydi.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 727-moddasiga asosan, ekspeditorlik shartnomasi yozma shaklda tuziladi. Agar yozma shaklda tuzilishiga rioya qilmaslik shartnoma shartlarini bekor bo'lishiga olib kelmaydi, biroq nizo chiqqan taqdirdatarablarni bitim tuzilganligini, mazmunini yoki bajarilganligini guchohlarning ko'rsatuvlari bilan tasdiqlash huquqidan maxrum qiladi.

Agar transport ekspeditsiyasi shartnomasi bo'yicha o'z majburiyatlarini bajarish uchun ekspeditorga ishonchnoma kerak bo'lsa, mijoz ishonchnoma berilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi, Toshkent – 2023
2. Transport-ekspeditorlik korxonalari to'g'risidagi Nizom 348-son 09.09.2000
3. “Fuqarolik huquqi”. Darslik. - Toshkent: Adolat, 2021.- 521-bet
4. Брагинский М.И. Витрянский В.В. Договорный право.- Москва.: 2002.-стр 801- 813

